

Nagyszőlősi Központi
Járási Könyvtár

Magyar Irodalom
Szektora

Kárpátaljai magyar gyerekirodalom

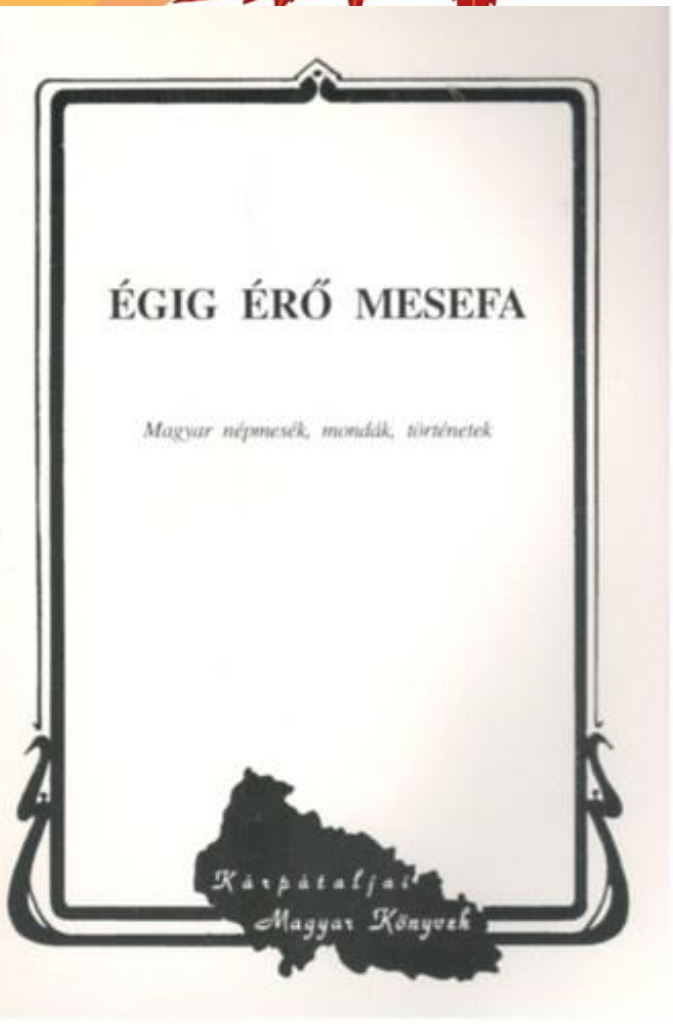
Népmesék, mondák, történetek

Nagyszőlős,
Borkanyuk út,1

Égig érő mesefa: Magyar népmesék, mondák, történetek. / Dupka György válogatása. – Ungvár – Budapest: Intermix kiadó, 1995. – 118old.

Az ÉGIG ÉRŐ MESEFA „...Szórta, szórta a sok mesét, utóbb már nem is győzte hallgatni az öreg. Annyi mese termett a fán, hogy megtelt velük az udvar, a falu, a város, a világ. A gyerekek persze nem bánták, elhalgatták volna azok éjjel – nappal a meséket...”

Égig érŐ mesefa

Egyszer volt a világon egy öregember. Magányosan teltek – múltak a napjai, nem volt annak se fia, se borja. Egyszer aztán talált egy szem babot, el is ültette az udvarába. Hát a bab kikelt és elkezdett nőni. NŐtt, növekedett, mintha húzták volna, olyan egykettŐre szárba szökken. Addig – addig igyekezett, hogy egy szép magas fa lett belŐle. De még akkor sem állt meg, hanem csak nőtt tovább. No, a végén már fölért az égig. Annál magasabra már nem nyújtózkodhatott, elkezdett hát széltében terjeszkedni. GyönyörŰ szép ágai lettek, aztán minden ágból kis ág is hajtott. Az öregember nagyon megörült, mert az óriás fa hŰs árnyékot adott az udvarában. Még csak akkor lett nagyobb a boldogsága, mikor az égig érŐ fa elkezdte hullajtani a meséket. Szórta, szórta a sok mesét, utóbb már nem is gyŐzte hallgatni az öreg. Annyi mese termett a fán, hogy megtelt velük az udvar, a falu, a város, a világ. A gyerekek persze nem bánták, elhallgatták volna azok éjjel – nappal a meséket.

Egyszer aztán a fa tetején, de pont a kellŐs közepén nőtt egy szem bab. Ez a bab megérett. Mint a barack, úgy leesett a fáról, és alig ért földet, hopp, kiugrott belŐle egy szépséges kisfiú. Az öregember örömeiben meg elnevezte Babszem Jankónak. De hiába örült a kislegénynek, mert az bizony nem akart nála maradni, elindult a világra. Azt mondta, hogy neki nincsen maradása, mert várják a gyerekek. Amerre ment, ezer kaland, ezer csoda kísérte útján. A nagy égig érŐ mesefán pedig még azóta is teremnek a mesék. Egyik szebb mint a másik. Mindenki ismeri Őket.

Babszem Jankó meg csak vándorol, mindenhová benéz, hátha még nem hallottak róla. Ti meg, gyerekek, ha elmentek az ágig érŐ mesefa alá, olyan mesét hallotok, amit még eddig nem meséltek nektek.

Ritkaszép magyar népmesék/ magyarból fordította Musketik Leszja. – Kijev: Ukrajna Nemzetiségi Nyelvű Irodalmi Főzsakszerkesztősége,2003. – 216old.

A magyar népmeseegyűjtemény megismerteti az olvasókat a magyarok gazdag kreatív fantáziájával. A mesék tele vannak elképesztő kalandokkal, a gyönyörű természet leírásaival és a magyarok eredeti foglalkozásaival - mezőgazdaság és állattenyésztés, villám humorral . A szövegek magyar és ukrán nyelven készültek.

A Bolhabőr cipő

Volt egyszer, hol nem volt, hetedhét országon is túl, ahol a kis farkú malac túr, volt egyszer egy király. S ennek a királynak volt egy gyönyörűsége szép leánya. Hát ez a leány ott kényelmeskedett egy reggel az ágyában, s egy bolha oda ugrott a kezére. Hű, hamar utánakapott, s megcsapta a bolhát, megfogta.

-Na, ez aztán fürge állat – mondta-, mégis meg tudtam fogni.

De gondolta magában: nem öli meg, hanem elhelyezi ő jó helyre ezt a kis állatot. Bele is tette a zsirosbödönbe. Hát az a bolha ott jól élt, jó konyhára került. Mind csak nőtt, nőtt. Vagy három hónap elteltével akkorára nőtt, hogy alig fért már a zsirosbödönbe, a zsírt is már mind kiette, elemésztette.

Kacagot a királykisasszony, mikor meglátta, mi lett az ő icinke – picinke bolhájából. Elszaladt hamar a tímárhoz, s odahívta, hogy menjen el hozzá, mert akarna mutatni is, meg kérdezni is valamit. Megyén a tímár, a lány meg kifedi azt a nagy bődönt, s mutatja:

-Na kérem, tessék megnézi ezt az állatot.

-Mi az Isten csodája! Sosem láttam ilyet!

-Ez bizony egy kis bolha. S megnőtt, lássa, mekkorára.

-Hajaj, az igaz.

-Na, én csak azért hívtam ide: nem tudna – e ennek a bőrből, ha megnyúzná, cserezni nekem egy pár cipőre valót? Akkor aztán, tudom Istenem, senkinek sem lesz a világon bolhabőr cipője, csak nekem.

-Rajtam ne muljék – mondta a tímár. – Nagyon szépen kikészítem, aztán egy suszter majd megcsinálja cipőnek.

-Jól van, kérem.

Hamar a bolhát, megöli a tímár, lenyúzza a bőrét. Elvitte, kikészítette. Addig a királykisasszony megegyezett a suszterrel. Csinált is neki belőle olyan gyönyörűsége cipőt, hogy ahhoz aztán igazán nem volt fogható.

Azt mondja akkor az apja a királykisasszonynak:

•Már elég nagy vagy, édes leányom. Férjhez kellene menned. Kihirdetem az országunkban, hogy aki számít a kezedre, jöjjön, s kérjen meg.

•Mást hirdessen, édesapám, egészen mást. Azt, hogy aki kitalálja, miféle bőrből van a cipőm, én ahhoz megyek feleségül.

•Legyen úgy, leányom, ahogy te akarsz.

Ki is hirdetik, kidobolják szerte az országban, hogy a királykisasszony férjhez megy, de csak ahhoz, aki kitalálja, miféle bőrből van a cipője. Senki máshoz az égegyvilágon.

Na, Uram Isten, kerültek is aztán kérők: jöttek – mentek hercegek, grófok, királyok, még válogatott cigánylegények is, de biza ki nem találta senki se, milyen állat bőréből varrodott az a cipő.

Volt közöttük egy szemrevaló, szép grófi fiú. Az anyi mindent találgatott, annyi mindent beszélt összevissza, mégse találta ki. Pedig királykisasszony nem győzte biztatni: csak próbálja, hátha kitalálja. Már minden kérő elment, már a kaput is bezárták, azt hitték, hogy nincs benn több idegen a palotában, s a kisasszony még csak tartotta vissza a fiút, hogy gondolkozzék, meg így meg úgy.

Hát amikor ment volna ki a grófi fiú, már zárva találta, a kaput. Most mit csináljon? Úgy gondolta, hogy már ott aluszik: elrejtőzik valahova. Holnap aztán megint beáll a sorba azok közé, akik találgatják a cipőt.

Mit ad Isten, épp a kisasszony szobájába talált belopózni. Elbújt hamar egy szekrényben. Na már a királykisasszony nem sejtette ezt a világerő sem. Lefeküdt, s mikor vetette le a cipőjét, mondta a szobaleányának:
•Ez aztán cipő! Ezt ugyan ki nem találja senki, hogy bolhabőrből van. Jöhetnek számtalanszor, jöhetnek a világ minden tájáról, senki rá nem jön, hogy ezt bolhabőrből varrattam.

Elaludt a királykisasszony, akkor aztán a grófi fiúnak csak sikerült kilopódnia valahogy a szekrényből.

Másnap reggel jöttek, sorakoztak a többiek, mindenféle hercegek, királyfiak, hogy találják ki a cipőt.

Ügyesen beállott ő is közéjük. Mikor reákerült a sor, elkezdte hangosan mondani:

-Én bizony tudom, miből van a királykisasszony cipője. Az bizony nem másból, tisztán bolhabőrből.

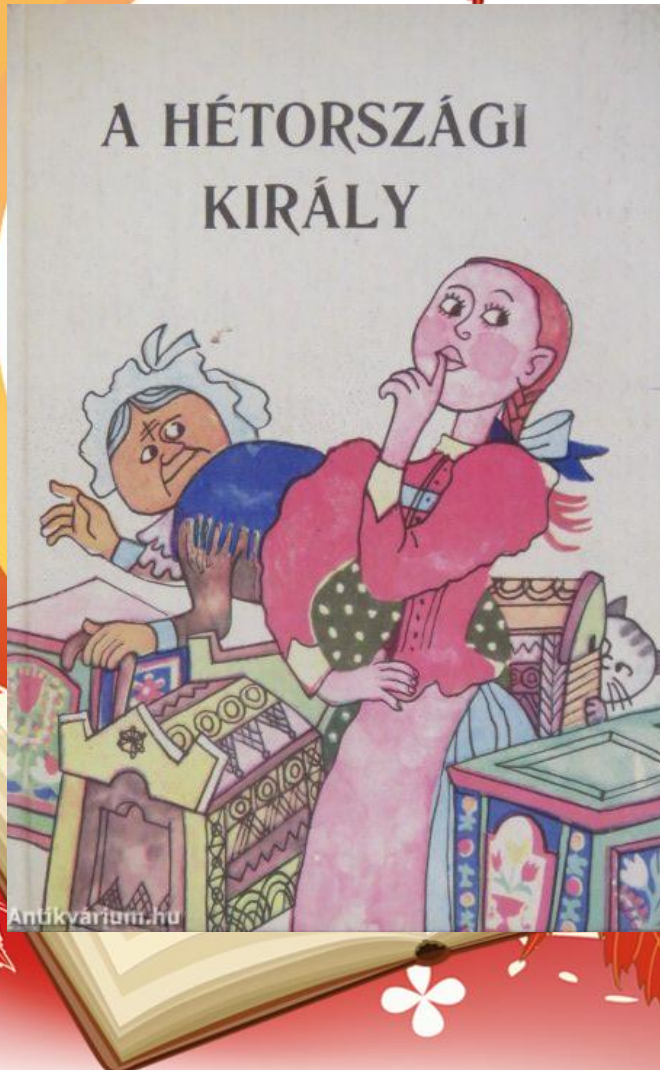
Örömeiben még tapsot vert reá a királykisasszony:

-Az, az, az igaz!

Mert hát tetszett neki is a grófi fiú.

Papot hívtak, megesküdték, nagy lakodalmat csaptak. Éltek boldogan, még most is élnek, ha meg nem haltak.

A hétországi király: Beregújfalui népmesék/ Lejegyezte, gyűjtötte Panyko Mária. – Ungvár: Kárpáti Kiadó, 1993. – 121old.

A beregújfalui népmesék többsége a magyar prózafolklór legnépszerűbb és leggazdagabb csoportjához, a tündérmesékhez tartozik. A gyűjteményben királyfik, királykisasszonyok, szegény, nincstelen cigány legények a főszereplők. A kötetben szereplő mesemondók valamennyien beregújfalui nyelvjárásban beszélnek. A gyűjtő a mesék lejegyzésekor igyekezett rögzíteni a kiejtési sajátosságokat.

A JÓ TANÁCS

Élt egyszer egy nagyon szorgalmas és okos bácsika. A fiatalok sokat tanulhattak tőle, ha figyeltek szavára.

Eljött az idő, amikor ez a nagyon szorgalmas bácsika meggyengült, az ágyban fekvő napjait töltötte már. Volt neki három nagyon szép fiúgyereke. A három fiú látva, hogy az édesapjuk már beteg. Ilyen szavakkal fordult hozzá:

-Édesapám, hogyha maga most már meggyengült, minket nem tud irányítani, mondjon nekünk olyasmit, hogy mi ezentúl is tudjuk, hogy kell az életben viselkedni az emberek között, hogy mindenkinek tetszésére és javára lehessünk.

Ekkor így szólt a beteg ember:

-Fiaim, hozzatok be nekem egy ötszáz szálás kéve vesszőt!

Szalad ki a legfiatalabb, hogy összeszedje a vesszőt. Meg is szedte. Bevitte az apja ágyához közel.

Odahívta Őket az öreg.

-Gyeretek ide, közelebb!

Amikor mind a három körülötte volt, mondja az apjuk:

-Fiaim, ezt a vesszőt jól nézzétek meg! Próbáld meg – a legidősebbnek mondta – törd el ezt a kéve vesszőt!

Fogta a nagyobb fia, de nem tudja eltörni.

-Na, akkor most már te próbáld meg! – mondja a középsőnek.

A középső fia sem tudta eltörni. Aztán a legkisebbnek mondta:

-Fogd, hátha neked sikerült eltörni!

Megpróbálta, nem tudta eltörni. Akkor azt mondta az apa a fiúknak:

-A kévéből húzzátok ki egy szál vesszőt! Na, törd el! – mondja a legidősebbnek.

Mindjárt meg is tette. Kihúzta és eltörte. Mondja a középsőnek:

-Húzz ki egyet és törd el a vesszőt!

Kihúzta, annak is sikerült eltörni a vesszőt. Mondja a legkisebb fiának. Az is kihúzta, annak is sikerült eltörni. Azt mondja erre az Őregapjuk:

-Látjátok, fiaim, úgy van az az életben. Ti együtt nem tudjátok eltörni a vesszőt, mert erősebb volt, mint ti. De egyet kihúztatok belőle, azt el tudtátok törni. Így van az életben is. Ha majd én már meghalok, és ti széthúztok, egyenként titeket a sors megvisel, és a vihar elgázol, eltipor. De ha mindenkor együtt lesztek és egymást megértitek, az élet nehézségeit hárman jobban elbírájátok, hogy nem fog megtörni titeket, mint ahogy ti sem tudtátok eltörni a kéve vesszőt. Kérlek benneteket, ezt jól jegyezzétek meg, amit mondtam, és amit bemutattam. S mindenkor így éljétek, s ezáltal nektek jobb lesz az életetek. Erre kérlek benneteket, szavam fogadjátok meg!

S ezzel vége a mesének!

UKRÁN NÉPMESÉK

Róka koma

Róka koma: ukrán népmesék/Fordította Barzsó T., Illusztráció Turák A.- Ungvár – Budapest: Intermix kiadó, 2007. – 135old.

A cipó

Volt egyszer, hol nem volt, volt egy öregember meg egy öregasszony. Olyan szegények voltak, hogy már betevő falatjuk sem akadt a házban. Egyszer így szól az öregember:

-Hallod – e, asszony, süthetnél egy cipót!

-Már mi ből sütnék, amikor egy csepp lisztünk sincsen?

-Menj a kamrába, kapard össze, ami még maradt a láda fenekén, hátha lesz egy cipóra való.

Az öregasszony úgy is tett. Bement a kamrába, összekapargatta maradék lisztecskáját egy fatálba, befűtött a kemencébe, egy tojást is ütött a lisztbe, és szép ropogós cipót sütött. Mikor kivette a kemencéből, az ablakpárkányra tette hűlni. A cipó ott volt egy ideig, egyszer csak legurult a küszöbre, a küszöbről pedig az udvarra, az udvarról a kapuba, és elindult az országúton.

Fut, fut, gurul, egyszer csak találkózik egy nyulacskával.

-Cipó, cipó, most bekaplak!

A cipó így válaszolt:

-Ne egyél meg, Tapsifüles, szép nótát dalolok neked.

-Nos, halljuk!

Fatálkában dagasztottak,

Izzó parázson sütöttek,

Gazdasszonytól megszöktem,

Gazdámtól is megszöktem,

Elszaladok tőled is!

Azzal el is illant. Fut, fut az úton... Szembejött vele a farkas.

-Cipó, cipó, most bekaplak!

-Ne kapjál be, ordas farkas, szép nótát dalolok neked.

-Nos, hadd hallom!

Fatálkában dagasztottak,

Izzó parázson sütöttek,

Gazdasszonytól megszöktem,

Gazdámtól is megszöktem,

Elszaladok tőled is!

Ezzel el is futott. Fut, fut... Találkózik a medvével:

-Cipó, cipó, most megeszlek!

-Ne egyél meg, Tányértalpú, szép nótát dalolok neked.

-Halljuk azt a nótát!

Fatálkában dagasztottak,

Izzó parázson sütöttek,

Gazdasszonytól megszöktem,

Gazdámtól is megszöktem,

Elszaladok tőled is!

És már futott is. Szalad, szalad...találkózik a rókával:

-Cipó, cipó, megeszlek!

-Ne egyél meg, róka koma, szép nótát dalolok neked!

-Nos, hadd hallom!

Fatálkában dagasztottak,

Izzó parázson sütöttek,

Gazdasszonytól megszöktem,

Gazdámtól is megszöktem,

Elszaladok tőled is!

-Hát ez igazán gyönyörű dal! – mondja a róka. – Csak az a baj, hogy gyenge a hallásom. Énekeld el még egyszer, de ülj ide a nyelvem végére, és úgy dalolj, hogy jobban halljam.

A cipó felugrott a róka nyelvére, és megkezdte nótáját:

Izzó parázson sütöttek,

Gazdasszonytól megszöktem,

Gazdámtól is megszöktem...

A róka meg: ham! – és bekapta a hencegnő kiscipót!

Kész Barnabás. Honfoglaláskori magyar mondák képekben. - Ungvár - Budapest: Intermix kiadó, 1998.

Honfoglaláskori magyar mondák képekben

Írta és rajzolta
Kész Barnabás

Antikvrium.hu

Tábortűz töri meg az est homályát. Körülötte emberek kuporognak - munkában megfáradt férfiak és nők, de legfőképpen gyermekek és fiatalok. Tekintetüket egy barázdált arcú, ősz szakállú aggastyánra szegezik, kinek szavait lankadatlan figyelemmel lesik. A jó öreg pedig egyre csak mesél - történeteket regél a távoli múltból. E mondákban sorra életre kelnek a daliás vitézek, dicső királyok vagy éppenséggel a sohasem létezett mesebeli lények.

Históriánk korai időszakából sok történelmi monda maradt fenn. S bár ezek megszépítik, mesés keretbe foglalják őstörténetünk, honfoglalásunk, kalandozásaink és államalapításunk fontosabb eseményeit, mindenképpen választ adnak jónéhány a mai fiatalokban is felmerülő kérdésre: Kik is vagyunk valójában? Hol éltünk és mivel foglalkoztunk, mielőtt letelepedtünk Európában? Miben rejlik a „magyar csoda”, mely lehetővé tette több mint ezeréves fennmaradásunkat, míg a többi pusztai népek - hunoknak, avaroknak, besenyőknek és kunoknak - csak a neve maradt fenn.

Nemrég ünnepeltük honfoglalásunk 1100 éves évfordulóját, pár év múlva pedig államalapításunk milleneumát fogjuk méltatni. Ebből az alkalomból dolgoztam fel néhány mondánkat képes történet formájában. A rajzok elkészítésekor a kor jeles szakértőjének, László Gyulának a munkáit vettem alapul, hogy minél hitelesebben ábrázoljam honfoglaló elődeink ruházatát, fegyvereit és használati eszközeit. Munkámat azzal a reménnyel ajánlom minden, a magyar nép történelme iránt érdeklődő fiatalnak, hogy kedvet kapjanak múltunk alaposabb megismeréséhez.

Az államalapítás

Géza fejedelem belátta, hogy a kóborló hadjáratok csak ártnak az országnak. Elég volt a kalandozásokból. A világot haragítjuk magunkra és saját sirunkat ássuk meg ezzel! Pogány hitünkről is le kell mondanunk, hiszen fiunk sem Vajk többé: István nevet kapott a keresztségben... Neki kell befejezni amit én elkezdtem! Uralkodása kezdetén meg kellett küzdenie a pogányság védelmezőivel. Koppány volt a legnagyobb ellenfele... Az 1000. Év karácsonyán koronázták meg az első magyar királyt: I. Istvánt.

Szent István király teremtette meg a keresztény magyar államot. Törvényeket hozott, templomokat és városokat építtetett. Géza, majd István alkotó munkájának gyümölcse a magyar nép felemelkedése, megerősödése és európaivá válása...

*Tűzoltó nagymadár: Beregújfalui népmesék és mondák| Penckóferné
Punykó Mária gyűjtése. – Budapest – Beregszász: Hatodik Síp
Alapítvány – Mandátum kiadó, 1995. – 336old.*

Beregújfalui népmesék és mondák
TŰZOLTÓ NAGYMADÁR
(Penckóferné Punykó Mária gyűjtése)

MK
HSA

Penckóferné Punykó Mária pedagógus, néprajzkutató az egykor kárpátaljai Forrás Stúdió tagjaként látott hozzá a magyarok és ukránok lakta Beregújfalu népmeséinek és mondáinak gyűjtéséhez. A faluban külön telepet alkotva, nagy létszámú cigányság él, így mesemondóinak köre elsősoruként közülük került ki. Nadasdi István, Marinka Bertalan és Titicska István mesélései nyomán született meg a gazdag gyűjtemény fele. Párhuzamosan a cigány mesék gyűjtésével, Penckóferné Punykó Mária (részben tanítványainak közreműködésével) mintegy három tucat mesemondót fedezett fel magában a községben is.

Meseviláguk erősen elkülönül az előzőkétől, mint ahogy a mesélés körülményei sem őrzik azt az archaikus természetességet, amelyet a cigánytáborban tapasztalhatott a gyűjtő. A “magyar” mesemondók többnyire hiedelemmondákat, legendameséket, eredetmagyarázó és történeti mondákat közöltek. A néprajzzal foglalkozó szakemberek számára nélkülözhetetlen forrásmű.

Sütő Éva.

Az árvaság és a két testvér

Na, vót, honniét, két testvér. Fiutestvér. Az egyik nagyon gazdag vót, a másik nagyon szegiény vót. Hát vót annak a szegiénynek egy kis darab földje. Azt mondja a nagygazda bátyjának.

-Bátyám, add ide nekem az ökröd, hadd szántsam fel azt a kis földet! Hát vetek bele egy kis tengerit vagy egy kis buzát.

-Tudod, mit? Tudod, mit mondok neked? Szántsál nekem hat napot, a hetediket magadnak!

Ugy, hogy neki vasárnap szántsón. Má a magáét, a darab földet.

-Na, nem bánom – azt mondja.

Szántott neki. Nem törtiént semmi baj. Mikor ü maga magának szánt a szegiény ember, odaszáll három galamb. Azt mondja a szegiény embernek:

-Te szegiény ember, tudod, mit? Mire kimenc a földed viégére, dögöljön meg mind a kiét ökröd!

-Jaj, te kis galambom, hogy mondhatol olyat, hát engem a bátyám felakasztana rögtön!

-De ugy legyen, ahogy mondtam!

Mikor odaiért a föld viégére, mind a kiét ökre megdöglött.

No, mikor megdöglött, mikor a bátyja eztet megtudta, na, viszi a királyná ötet felakasztani, mer megölte a kiét ökrit...

...és még nincsen vége...
folytatása következik!

**KÖSZÖNÖM
A FIGYELMET!**

További információ: librarycrb@gmail.com

